

Сашо Стоицов,
Програма Братанов, 1980

Европейска литературна награда 2016

Естонският поет и преводач **Яан Каплински** (1941) беше удостоен с Европейската литературна награда за 2016 година, присъдена за цялостното му творчество. Наградата му е връчена от L'Association Capitale Européenne Des Littératures (ACEL).

Роден в Тарту, той е възпитаник на прочутия кръг семиотици начело с Юрий Лотман, но пътят му преди всичко е белязан от будизма. Превел е на естонски Дао Дъ Дзин, Томас Транстрьомер и много английски, френски и испански автори. Днес, заедно с композитора Арво Пярт, той е лицето на Естония пред света.

Яан Каплински има нелека съдба. През 2004 г. публикува първата си стихосбирка, писана на руски (и с нея получи най-голямата награда за автори, които живеят в чужбина и пишат на руски). Този факт е знаков, защото през 1980 г. именно Каплински е инициатор и един от авторите на „Писмото на 40-те“, с което естонските интелектуалци се обявяват срещу русификацията на Естонската ССРСР. През 90-те години, воден от социалдемократическите си убеждения, Каплински взема активно участие в работата на естонския парламент и възстановяването на независимостта на прибалтийската държава.

Яан Каплински е представен у нас с преведената от Здравко Кисюв стихосбирка „Между син и пробуждане“ („Авангард принт“, Русе, 2006). През 2008 г. той посети София, където на ул. „Сердика“ №5 в рамките на проекта „Поезия върху стена“ е експонирано негово знаменито стихотворение, в което четем: *Аз нямам душа. Аз съм обаче душата/ на камък сив, тук дълбоко заспа, докато някой с чук и длето ме събуди, отнемайки търпеливо и зорко от мен/ всичко излишно, което не беше душа./ Но аз не съм още напълно завършен.*

М.Б.

Портал "Култура"

www.kultura.bg/web/ - нова територия за гледни точки, видеointervюту и дебати с колумнистите Иван Кръстев, Калин Янакиев, Теодора Димова, Деян Енев, Тони Николов, Андрей Захариев и Даниел Смилов.

Вижте: Дебатът „За политиката в извънредно положение“;

Прочетете: Патрик Бушерон – „Какво може историята?“, „Бъдещето на музея и музеят на бъдещето“ – разговор с проф. Николай Ненов.

Сашо Стоицов

Пробив

Куратор **Мария Василева**

9 февруари – 27 март 2016

Национална галерия – филиал Двореца

(за изложбата – на страница 4)

Момчил Методиев,

Мария Дерменджиева

Държавна сигурност

(предимство по наследство)

Професионални биографии на водещи офицери

Институт за изследване на близкото минало

ИК *Сиела*

Цена 25 лева

Тричленка в четири такта

Вие сте кмет. Благодарение децентрализацията¹, която е пътеводна звезда на нашето общество, ваша е властта в селището. За кмет образователен ценз и културен багаж не е необходим, необходимо е да ви харесват местните (и не само) т. нар. бизнесмени. Вие решавате как да разрешите кризата с жертвите на пътя. Като го поръсите със захар. Вие решавате кому да разрешавате и кому – не. Ако абдалите в Брюксел отпуснат пари, може да построят и стадион. За спортните нужди на пенсионерите. Ако отпуснат пари за културни нужди, се допитвате до Божидар Димитров къде и как да построят с тях Средновековна крепост или ранно християнска базилика. От пластмасата. За туристите. Разбира се, ГЕРБ не ви забравя. С последните нововъведения партията ви е разрешила да си направите Тричленка. Опирайки се на Вашата (никога не подвеждаща ви) интуиция, можете да назначите трима ваши хранени хора в една комисия, която да гледа едни предложения. За паметниците на културата, които се намират на спечелената от вас честна на честни избори територия.

Вие сте бизнесмен строител. Доскоро разгръщате огромна дейност, защото огромно и трудно задоволямо беше желанието да се строи – в градове и села, по планини и по морски бряг. В един момент обаче се получи насищане, свободните терени станаха малко и клонят към изчерпване, ако не се вземат спрени мерки строителният бизнес да открие нови полета за дейност, работата е лоша. Докато се открият новите полета, има спасение – срещу процент² кметът ще ви позволи да се обърнете към Тричленката, която да се произнесе можете ли да надстроите калето до зъбер, можете ли да реставрирате до битова кръчма

сецесионовата къща на площада, можете ли, на мястото на групата къщи от края на XIX век, да построят жилищен комплекс. Понеже калето, къщата и групата са паметници от местно значение, съдбата им е в ръцете на Тричленката. Тя ще се допита до кмета и ще вземе решение. Изцяло положително, основателно предполагате вие. Така че, да децентрализираме дейността по опазването, да я дадем на Тричленките.

Вие сте депутат от ГЕРБ. Гласували сте за Тричленките, воден не само от благородното намерение да децентрализирате постоянно и всичко. Но и защото избиратели ви се жалват, че е невъзможно паметниците на културата да бъдат ремонтирани дори по спешност – всяко действие трябва да бъде разрешено от Националния институт, а там специалистите са мъзеливи и алчни, влачат преписките и искат подкуп. Вие вярвате на избирателите – къде има в България институция, където да не искат подкуп. Особено когато е централизирана една дейност. Противоположността е една – децентрализация. Чудотворното средство за борба с комунизма и неговата тоталитарна централизация.

Вие сте експерт по паметниците. Всяка намеса на простака в тъканта на старините ви причинява болка. Вие знаете как. Знаете защо. В България има десетки хиляди паметници – единици от тях са световни, повече са от национално значение, най-много са от местно значение. Колкото и световните и националните да са „бисери в короната“ и предмет за гордост, същинската тъкан на паметта се тъче от местно значимите паметници. За неукия те не са нищо, той не знае, че тяхната форма, тяхната фактура, техните цветове, тяхното ежедневно при-

съствие в съзнанието има комулативен ефект – те формират. Формират памет към миналото, без който всякаква цивилизованост е немислима.

Вие, като експерт, знаете това. Но какво можете да направите?

Мислете, моля, вие, експертите. Т. нар. бизнесмени не са на ваша страна. Тъй като се съобразяват с тях, управляващите – също. Освен това, винаги ще се намерят глупи архитекти, археолози, историци, които да „преработват“ паметниците.

Ясно е, че при най-добро желание, един Национален институт няма капацитета да се справи с десетки хиляди старини (към тях още не са прибавени запазените все още ценни постройки от социалистическо време!). Липсва човешки и финансов капацитет!

Ясно е, че налагащата се спешна необходимост да се опишат всички паметници, за да може след това да се реши към кои какви мерки да бъдат приложени, не може да бъде аргумент в случая. За такова описание липсват и човешки, и финансов капацитет. И време! Мислете – очевидно е, че при наблюдаващото се озвряване, не всичко ще може да бъде спасено.

Но главно от вас, експертите – и от вашите предложения – зависи спасеността да е повече. Не от Божидар Димитров, от Тричленката, от кмета или от ГЕРБ. Както и досега, те ще продължат да играят собствена си игра.

Хр.Б.

¹ Великото осъществяване на децентрализацията в пълнота ще настъпи, когато отговорим положително на повика на Слави Трифонов да си избираме и полицейските началници.

² То кой ли днес не иска процент, процентът бил, казват, законно средство да заинтересуваш контрагентите и посредниците.

Особености на българския чаен кръжец – втора част. Румен Данов – на страници 10-11

Размишления преди избора на главен архитект – Павел Попов – на страница 5

Диана Андреева за застрашената цялост на филмовия процес – на страница 8

Ускоряването, отчуждението, резонансът. Разговор с Хартмут Роза – на страница 9

Политика
успехи

Новини от Студената война

Новините през последните седмици изглеждат така: едната част от емисиите е за това кой **както каза по света**, другата част е отгледена за това кой **както изстреля по света**. И между тези два пласта на емисиите сякаш няма връзка.

Гръцки фермери затвориха една от българските граници, и докато правителството трябва да се справя с недоволството в страната, Атина получава ултиматум за три месеца да се справи с каналите за трафик на хора през гръцка територия, в противен случай ще бъде променен пропускателният режим и отново ще се върнат паспортните проверки. Не за бежанци, за всички преминаващи.

Турция обявя, че няма да допусне Ахмед Доган и Демал Пеевски на територията си, после новината не беше баш потвърдена. Това не попречи на Димитър Цонев в „Още от деня“ по БНТ да покани в студиото Валерия Велева – експерт по Ахмед Доган.

Тя обясни, че този акт е подкрепен от Турция за партията на Люмбис Местан, който е обект на „националната сигурност“ на България. Пак от същото предаване разбрахме, че българският парламент ще разглежда предложението за промяна в закона, което да разреши участие на военните в охраняването на българските граници. Македония издига граница с Гърция при кола 59, докато Вишеградската мрежа се събира в Прага заедно с България и Македония, за да решава как да се спре потокът от мигранти, пристигащи от Гърция.

Това „международни новини“ ли са или „вътрешни новини“?

Житието в битие

Раят, според Румен Леонидов, е художествена галерия, в която той е уредник...

... Не само по автобиографични причини съм се знебил на принудата поет да пише други текстове, а не само стихотворения, защото всякакви „дописки“ лакомо ядат преносни значения от собствената му поезия. Не такъв е случаят с един от най-ярките автори в съвременната българска литература.

Неговите текстове могат да бъдат веднага разпознати и без да са подписани с името му. Леонидов е просто фабрика за метафори, дори да не издава с години стихове. Шях да напиша френетична фабрика за метафори, за да близка в стихотворенията на Румен, този владетел и роб на ампирите и асониите. Приятелят, чийто образ мимолетно блесва в българските на речта. И блявукът в огнени творби от всякакви жанрове.

Пронес, вестник „Култура“ има пръст в зачатията на тази книга – през 1995 г. редакцията го кани да напише текст за Хуан Миро. И този

според новините, които „за-свят“ България от света, изглежда сякаш държавата ни съществува в този исторически момент само за да се отбрани от „международното положение“, което е извън всичките ни вътрешни тревоги и блянове за реформи. Вътрешните новини ни казват, че ние се външваме от реформите в съдебната, образователната сфера и в областта на зрябоназването, а „международното положение“ ни занимава с конференция в Мюнхен, със среща на Вишеградската четворка, с бежанци и атаки на Турция и Саудитска Арабия. Информацията за решенията на световните лидери стига до нас през световните агенции, а преводът на чуждите авторски текстове се стреме да удържи единствено причинно-следствените връзки между отделните събития.

Основният въпрос, който възниква, е **как се избират акцентите** от събитията в света в телевизийните новини и актуалните предавания. Ако следим Канал 3, Сирия е далечно от нас място, в което САЩ пречи на Русия. Телевизия „Европа“ излъчва поток от информация, в който международният редактор е приседнал до потока и „улавя“ миглове от действителността.

„Изведнъж“ се появяват някакви световни изрази и как-то се появяват, така виезано изчезват. Така Саудитска Арабия се появява „византио“ в емисиите в началото на януари заради отнормеността си с Иран. И също така изненадващо изчезва, за да се появи в почти всички емисии като поредната държава след Франция и САЩ, която разполага с военни самолети в турската

база Инджирлик. Ако се доверим на информационните предавания, цитиращи „Франс прес“, Саудитска Арабия цели да засили операциите си срещу ДАЕШ (или „Ислямска държава“, както я срещаме в някои от емисиите) в Сирия в резултат на решение на международната коалиция, взето в четвъртък в Брюксел. В четвъртък обаче в новините все още акцент е Международната конференция в Мюнхен на световните лидери, в която участват и представители на Саудитска Арабия и Иран, но няма новини за срещи в Брюксел. В БТВ изчакаха да се появи информация за самолети на Саудитска Арабия в базата в Инджирлик от турския външен министър Мевлют Чавушоглу.

През това време в „Още от деня“ Валерия Велева вече беше преброяла ходовете на турския президент Реджеп Ердоган, като обявя, че ще е огромна загуба за турския елит, ако Ердоган загуби Кюрдистан. Какво е Кюрдистан ли?

Димитър Цонев е опитен водещ, той така, асержно, остава сам себе си да не знае дали не е нарушен на закона гост в предаването му да съобщава името на фирма. По същия начин – без да намира за нужно да обясни избора си – легитимира Валерия Велева като пропагандно лице на определени партийни политики. А заради избора на гости, които да коментират процеси по света, България изглежда все по-изолирана в кадрите с телена мрежа, която издига по границите си.

Жана Попова

появява се стаена в брутала на пръв поглед форми“ – Румен Леонидов казва това за Стоян Цанев, но то важи и за него. И още нещо, мнозина професионални автори на критика биха могли да се поучат от неподражаемата стилистика на Румен Леонидов. Някъде Мераб Мамардашвили казваше, перифразирам напосоки, че всъщност, в критическите си текстове изследва как и защо различни произведения на изкуството го променят, отнемат собствените му граници. Румен Леонидов изглежда споделя точно това разбиране за писането – и казва за книгата си: „В нея съм събрал по съдобен признак онези души, които превърнаха по необясним начин житието ми в битие“. И ни ги обяснява. А това е твърде лична работа – не става с книжета, представяни за истини. Получава му се на Румен, защото галерия „Деветият кръг на рай“ всъщност си има много, ама много сърчат уредник.

Марин Бодаков

Сашо Стоицов,
Дунка в паркета, 1989



Космиче
в света

Сашо Стоицов. „Пробив“. Национална галерия. 9 февруари – 27 март 2016. Куратор Мария Василева

Пробивът вече е направен. Националната галерия отвори вратите си за ретроспективна изложба на един от художниците, които извършиха голямата промяна в българското изкуство в последните десетилетия на XX век. Като прибавим и изложбата на Красимир Кръстев – Rassim в Музея за съвременно изкуство, която също има ретроспективен характер, можем спокойно да кажем, че радикалните жестове от 90-те вече са официално легитимирани от висшата музейна институция в страната. Това е едновременно успех и неизбежен провал. Всичко, за което тези автори се сражаваха през 90-те – използването на новите медии, отварянето на границата между елитарната и популярната култура, превръщането на художника в изследовател и критик на обществото, трансформирането на естетическия жест в политически, осмиването на идеята за „вечното“ в изкуството и на музея като институционално възлагане на тази идея и т.н. – вече е част от официалния институционален език и порядък на изкуството у нас. Вече можем да се „любваме“ в тихите и топли зали на музея на онова, което скандализираше или изглеждало нелепо преди няколко десетилетия. Всъщност, това е повтарящата се история на радикализма в изкуството от първите дадаистки акции до днес.

Можем лесно да обвиним радикалите в непоследователност, но тази непоследователност е единственият начин, по който индивидуалните артистични жестове се превръщат в култура, т.е. придобиват обществено измерение. Радикализмът в изкуството винаги е предполагал общност. От една страна, общността на самите радикали, и, от друга страна, голямата общност на традицията, която те искат да променят или дори унищожат. Цялата енергия на радикализма идва от предпоставянето на възможността за общност. Музеят е един от начините да се прави общност: на художниците от различни епохи, на споделяния вкус и т.н. Затова, парадоксално, може да се каже, че радикализмът в изкуството се нуждае от музея, който иска да разруши. Той едновременно черпи сили от музея и го зарежда с нова енергия. Почти като при психоаналитичния прочит на фигурата на бащата, без чийто символно убийство синът не би могъл да порасне. Но всеки син на свой ред става баща. Сашо Стоицов и Красимир Кръстев вече са бащи и вероятно скоро ще трябва да бъдат „убити“.

Проблемът е, че никой от синовете им засега не иска да ги убие и да заеме мястото им. Може би попадането им в Музея ще ускори този процес.

Сашо Стоицов е достоен за убиване баща. Работите, представени в националната галерия, показват завидна последователност в разработването на идеите и практическата им реализация.

Във всички работи на Стоицов виждаме подчертан интерес към всекидневното, към образите на масовата култура, към социалния и политически контекст

Достоен за убиване баща

на настоящето, към ширпотребата на идеологията, към новите технологии и идеалния свят на числата. Всичко това е трансформирано в невсекидневни естетически обекти, в които човешките образи, предметите и знаците са освободени от утилитарната си употреба, от институционално контролираните значения. Сашо Стоицов е рушител на твърдството и необходимата връзка между същност и явление; между означаемо и означаващо. Човешкият образ не ни представя човека, т.е. уникална и самотъждествена личност, а е резултат от числова проекция (сериата „Програма“). Медалът не е медал, т.е. знак за признаване от страна на властта, а е комбинация от абстрактни форми, присвоени от идеологията. Силуетът на червеното знаме, който отдалеч изглежда цялостен и монолитен, е просто комбинация от малки мазки, когато се приближим по-отблизо. Образите от американското всекидневие на Стоицов, видени отблизо, също са комбинация от малки цветни сегменти, които се наслагват един върху друг. Това, което изглежда единно и самотъждествено, всъщност е множествено. Единството е илюзия на погледа и мисълта.

Една от най-известните работи на Сашо Стоицов е „Дунка в паркета“. Заглавието описва буквално това, което е пред очите ни – дунка в паркета. Но работата още при появата ѝ в края на 80-те беше приета като политическа метафора. Там е работата обаче, че превръщането на тази работа в политическа метафора е също властово действие, с което комбинацията от няколко абстрактни форми е превърната от властта в медал. Властово действие, на което Сашо Стоицов се противопоставяше в работите, за които стана вече дума.

Не можем да обвиним Сашо Стоицов в непоследователност, защото той не е нарекал работата си „Пробив в системата“ или нещо подобно. Напротив, той ни показва дунка в паркета и озаглавява работата си точно така – „Дунка в паркета“. Ние, зрителите, критиките, изкуствоведите, сме тези, които виждаме в тази дунка нещо повече. С тавтологичното си заглавие Сашо Стоицов вади на показ определени културни автоматизми, които всеки обект, попаднал в изложбена зала, задвижва. От всеки обект в изложбената зала ние очакваме да означава нещо друго. И страстно се впускаме да го търсим. Но обектът в изложбената зала не е и предметът, който имаме във всекидневие си. Във всекидневие паркетът има определена употреба, която в залата му е отнета. Във всекидневие дунката в паркета го прави непотребен. В изложбената зала обаче тази непотребна вещь става обект на съзерцание. Но съзерцанието е свързано с идеята за явяването на нещо. В продукцията паркет в залата обаче нищо не ни се явява. И точно това нищо-явяване разкрива съзерцанието и необходимостта в едно нещо да се вижда друго като културни автоматизми. Това е истинският пробив в системата.

Кирил Василев

КНИЖАРНИЦА
за християнска литература
АНДЖЕЛО
РОНКАЛИ
Блажени Йоан XXIII
папа Римски

- християнска литература от католически, православни и протестантски автори в областта на богословие, философията, историята;
- църковни документи, духовни трактати;
- християнска литература за деца.

В София
на ул. "Проф. Асен Златаров" № 7
или в Интернет на www.roncalli-books.org

Книжарница за християнска литература "Анжело Ронкали, свети Йоан XXIII папа Римски" предлага

От книгите на Фондация "Комунистас" в книжарницата избрахме:

Йосиф Ратцингер/
папа Бенедикт XVI
"Иисус от Назарет. Пролог.
Историята за детството"

Георги Марков
"До моя съвременник. Есета"

св. Тереза Авилска
"Книга за моя живот"

Босюе, Бурдалу, Масион
"Memento mori"

Скот и Кимбърли Хан
"Рим, свиден дом"

Портал Култура обявява годишния си конкурс за проза и хуманитаристика

Отличията са учредени през 2014 г. от Фондация „Комунистас“ и предвиждат раздаването на годишни конкурсни награди в следните раздели:

- проза (сборник с разкази, повест, роман);
 - хуманитаристика.
- А също и следните **специални награди**:
- **две специални награди** (определят се от журито за цялостно творчество или за изключителен принос в областта на литературата и хуманитаристиката);
 - **една специална награда** за принос към гражданското общество (връчва се от

Фондация „Комунистас“ на личност, която с дейността си утвърждава принципите на морала и почтеността и по този начин променя българското общество).

В конкурса могат да участват само творби, публикувани в периода **1 януари - 31 декември 2015 г.** Наградите се връчват на **1 ноември 2016 г.**, в Деня на народните будители.

В двата конкурсни раздели се присъждат:

- **I награда** (в размер на 5000 лв.);
- **II награда** (в размер на 3000 лв.).

За да е валидно заявлението за участие в конкурса, до **31 март т.г.** кандидатите трябва да предоставят безвъзмездно 2 екземпляра от предложените от тях книги, придружени от **формуляр**, който може да се изтегли от сайта (<http://kultura.bg/web/>).

Адрес за изпращане пощата на книгите и на формуляра за кандидатстване: София 1000, ул. „Неофит Рилски“ 61 – за годишните награди на Портал Култура.
Телефон за контакти: Портал „Култура“ 02/434 10 54.